

kritika

Houston, imamo problem!, 2016, Žiga Virč

Tina Bernik

Houston, imamo problem!

Je Jugoslavija imela vesoljski program ali ne? Ga je res prodala Američanom za 2,5 milijarde dolarjev? Kaj je v filmu sploh res in kaj ne? To so bila glavna vprašanja, preden je dokumentarno-igrani film **Houston, imamo problem!** (2016) 29-letnega Žige Virča, še enega v vrsti režiserjev iz Novega mesta, sploh prišel na platna.

Vprašanja v zvezi s filmom *Houston, imamo problem!* so se pojavljala, še preden je bil film zmontiran in še preden se je začelo njegovo snemanje; ko je bil po štirih letih končan, pa jih je bilo še več: za kakšno formo pri Virčevem filmu sploh gre, je to mokumentarec, igrani film, dokumentarni film, vsega po malem ali nič od tega. Karkoli že je, film je bil vsekakor dovolj inovativen, da je režiser, ki je nase opozoril že s kratkometražcem **Trst je naš!** (2009), za katerega je bil leta 2010 nominiran za študentskega oskarja, k projektu poleg RTV Slovenija in Slovenskega filmskega centra ter različnih tujih koproducentov pritegnil tudi HBO Europe.

Ko je *Houston, imamo problem!* prišel v kinematografe, premierno na DeNirovem festivalu neodvisnega filma Tribeca, kamor je bil v uradni program izbran izmed približno 6500 filmov, ta vprašanja za marsikoga niti niso bila več pomembna. Res je, film zbega, ker Virč tako mojstrsko zmeša fikcijo in resničnost, da je eno lahko kadarkoli drugo, vendar pa je to, da njegov film postavlja več vprašanj, kot daje odgovorov, tudi njegovo bistvo. V času, kjer smo z mnenji in prikritimi manipulacijami bombardirani na vsakem koraku, je nekaj, kar za izhodišče vzame prav to, da se bo z nami manipuliralo zavestno, ne samo osvežilno, ampak tudi poučno.

Filmski režiserji se iz leta v leto bolj poigravajo z dokumentarnim žanrom, tako da dokumentarec že dolgo ni več samo nekaj, kar dokumentira resničnost, ampak jo tudi uprizarja. Igrani dokumentarni film, igrano-dokumentarni film, inscenirani dokumentarni film, observacijski dokumentarec, mokumentarec so le nekateri od primerov, ki se jim s svojim

eksperimentom zdaj pridružuje še Virč. *Houston, imamo problem!* Virč ter njegova najtesnejša sodelavca, oče Andrej Virč, ki je sodeloval kot direktor fotografije, in stric Boštjan Virč, ki je producent filma, opisujejo kot igrano-dokumentarni film, čeprav ga s temi besedami nikakor ne zaobjamejo v celoti. Film je sestavljen iz arhivskih posnetkov, ki so (ali pa tudi ne) zmontirani v fikcijo, in igranih scen, ki naj bi bile resnične, čeprav so v resnici fiktivne. Zapleteno? Morda, a to je tudi glavni čar filma. Virč si je privoščil umetniško svobodo, ki mu dovoljuje, da svojo zgodbo sestavi iz česar koli, kar je iz mita o jugoslovanskem vesoljskem programu in Tita tudi storil, pri tem pa poskrbel za dodatni bonus – doslej še neobjavljene arhivske posnetke Tita. Je torej pomembno, ali je raketa, ki odleti v nebo, res jugoslovanska? Je najpomembnejše vprašanje torej res to, ali so Titove ladje resnično prevažale rakete iz jugoslovanskega vesoljskega programa v Casablanca, kjer naj bi jih prevzeli Američani, ali pa je morda bolj zanimivo gledati zabavne posnetke Tita, kot je na primer tisti, ko ga na stolu, pripetem na vrh, vlečejo z Galeba na drugo ladjo?

Virčev film, v katerem je nekako odveč samo Slavoj Žižek, ki po nepotrebnem opozarja gledalca, da gleda fikcijo, je mogoče gledati na več načinov. Lahko se sprašuješ o kontekstu, resničnosti arhivskih posnetkov, resničnosti tega, kar Virč iz arhivskih posnetkov sestavi, in resničnosti nastopajočih likov, lahko pa samo uživaš v arhivskih posnetkih, na katerih se Tito med svojim obiskom Kennedyja v Ameriki denimo lomi z angleščino, in v tem, kako inventivno so ti posnetki zmontirani. Enako kot s Titom pa lahko opraviš tudi z zgodbo drugega protagonista filma, znanstvenika Ivana Pavića, ki je v 60. letih moral zapustiti domači Pag, da bi Američanom pomagal pri vesoljskem programu, zdaj pa se prvič v življenju sreča s hčerko. Igrani dodatek s Pavićem v film vnaša osebni in človeški vidik, ki se konča s Pavićevim obiskom Titovega groba, kjer maršalu navrče, naj gre v *pm*. Kako naj razumemo to izjavo in ves film, pa je stvar posameznika – lahko gre za hvalospev Titu ali njegovo kritiko, pravi Žiga Virč, ki odgovorov noče sugerirati, lahko pa si jih zamislite sami. Pravilni bodo v vsakem primeru.